

biståndsinsatser vars storlek var större än vad mottagarlandet klarade av att förvalta på egen hand. Att skriva det svenska biståndets historia är således ingen lätt uppgift – en närmast svindlande sådan – något som författarna rör i land med bravur.

Södertörns högskola

OSCAR NYGREN

Carl-Magnus Gagge, *Skinnskattebergs Boardfabrik 1950–1988: Fabriken, samhället & den finska arbetskraftsinvandringen* (Västerås, Västmanlands läns museum 2020). 222 s.

Skinnskatteberg är en av många orter i Bergslagsområdet som i flera århundraden spelade sin roll för Sveriges gruvnärlings- och industrihistoria. Bruksdöden på 1800-talet följdes av järnvägens intåg år 1900 och en industriell omstart med hjälp av en annan råvara, trä. Det ledde så småningom till etableringen av Europas största fabrik för tillverkning av träfiberskivor (board). Den präglade Skinnskatteberg i nästan 40 år, innan även den gick omkull år 1988.

Carl-Magnus Gagge beskriver boardfabriken och Skinnskatteberg som en svensk industriort som var beroende av just ett dominerande industriföretag, på gott och ont. Gagge går in på alla delar av denna historia, med lika intresse för maskinernas och boardskivans produktion som för ritningar och produktionsstatistik. Han berättar om arbetarna, om kvinnornas sena intåg i fabriken, den omfattande finska arbetskraftsinvandringen och de kulturella konflikter som följde och hur dessa konflikter hanterades med hjälp av kulturföreningar, musikfester och bostadsbyggande. Den industriella framgången hade omfattande konsekvenser för ortens utveckling, med nya bostadsområden och deras tidstypiska planlösningar, med konsum- och mjölkbutiker, skolor och föreningar, som hänger ihop och går över i välfärdsstatens etablering.

När boardfabriken lades ned genomgick Skinnskatteberg en avindustrialisering med en avfolkning utöver det vanliga. Denna negativa trend stoppades, och avfolkningen stannade av, när ett nytt, dominerande industriföretag på orten etablerades som även det så småningom växte på den internationella marknaden.

Boken tillkom som resultat av ett kommunalt beslut år 2004: "att se möjligheter i 1900-talets arbetslivshistoria, att se värdet i ett kulturarv och att se historien som en del av nutiden och framtidsbygget." (s. 11) Det är höga krav på ett historiskt projekt, som inleddes med att en svensk och en finsk

arbetsgrupp under några års tid samlade material, intervjuade äldre medborgare om sina erfarenheter och inte minst genomförde arkivstudier, i både Skinnskatteberg och i övriga landet. Detta förarbete resulterade i en vandringsutställning 2016.

Carl-Magnus Gagge, konsthistoriker med mångåriga erfarenheter inom ramen för Sveriges industrihistoria och dess museala presentation, ingick i dessa arbetsgrupper och avslutade projektet genom att skriva boken med hjälp av arbetsgruppernas förarbete. Efter att utställningen hade tagit slut bestämde kommunen sig för att *inte* inrätta ett lokalt museum över bruket. Men kan en bok på 200 sidor uppnå kommunens målsättning om att bygga framtiden på minnet över en nedlagd fabrik?

I boken blandas olika källmaterial (fotografier, statistik, intervjuer och tidningsklipp), medan Gagges berättelse utgör den röda tråden. Väsentliga delar av denna text är översatta till finska. Boardfabrikens alla aspekter är omsorgsfullt beskrivna, där de olika källmaterialen kompletterar Gagges text. De foton som illustrerar berättelsen är i alla avseenden snarlika de som besökarna i olika hembygds- och industrimuseer är vana vid. Men dessa typiska porträtt av fabrikens lokaler och arbetslag skapar inte den känsla av sepiafärgad nostalgi som annars är kännetecknande för berättelser om industrihistoria och välfärdsstatens framväxt. Boken blir varken anekdotisk eller nostalgisk. Gagge håller distans, en emotionell och en historisk distans. Med Gagges ord är syftet: "Historien handlar både om uppgång, blomstringstid, nedgång, kriser och omstrukturering. Ur förändringar växer alltid något nytt fram." (s. 9)

Denna inställning gynnar boken på många sätt, inte minst när det gäller att beskriva boardfabrikens stegvisa undergång. Denna undergång förklaras i lika delar med stigande produktionskostnader, förändringar i Sveriges och Europas bostadsbyggande, tekniska förändringar och moderbolagets interna beslut om nedläggningar. Skinnskatteberg med sin fabrik beskrivs som en lika självklar del av svensk industripolitik och Europas marknad för träprodukter. Gagge beskriver lokalsamhället Skinnskatteberg som symbios av ett industriföretag och välfärdsstatens olika delar.

Det som försvann 1988 är en patriarkalisk företagarkultur med dess enorma inflytande över lokalsamhällets alla delar – och Gagge verkar inte se någon anledning att drömma sig tillbaka till denna värld av maktfullkomliga och i bästa fall socialt ansvarstagande patriarker. Men staten, som från och med 1960-talet allt mer tog över ansvaret för det sociala, staten som satsade på kultur för att fånga upp förändringar och skapa arbetstillfällen inom turism, denna stat finns inte heller kvar.

Det historiska minnet uppstår och bevaras i arbetet med en historia. Det är arbetet med historien som får den att leva för alla som var med på detta

projekt. Boken lyckas i sin tur genom den omsorgsfulla gestaltningen att bjuda in läsaren till att sätta ihop de olika delarna till en övergripande förståelse av ett lokalsamhälle i permanent förändring. Berättelsen om Skinnskatteberg är en ingång till det historiska arbete som utfördes och hjälper till att förstå lokalhistoriens komplexitet.

Boken lyckas med att levandegöra symbiosen med alla för- och nackdelar. Recensenten blev lycklig under läsningen och rekommenderar boken med eftertryck till alla som är intresserade av en lokalhistoria som förenar historisk analys med skildringar av en föränderlig livsvärld.

Stockholms universitet

HEIKO DROSTE

Tobias Hübinette, *Adopterad: En bok om Sveriges sista rasdebatt* (Stockholm: Verbal förlag 2021). 197 s.

In March 1952, the German parliament discussed the fate of the approximately 3 000 children of German women and African American members of the occupation force. Because of their racial origin, most experts considered it impossible to "integrate" these children into German society: as racial strangers, they would be able to adapt to neither the German climate nor to national character. They would constantly have to struggle with prejudices, while being stigmatized as social outsiders for the rest of their lives.

Ten years later, the same arguments appeared again in a public debate. This time, the country was social-democratic Sweden and the debate concerned the desirability of adopting non-white children. This "last race debate" is at the centre of Hübinette's book. The comparison with recently denazified Germany helps prove his premise that the Swedish discussions in the 1960s were only superficially about the adoption of foreign children. Rather, they reveal a renegotiation – and ultimately redefinition – of the relationship between race and Swedishness.

Thus, Hübinette's interest, at least in this book, lies neither in the history of transnational adoptions nor the experiences of Sweden's transracial adoptees. Instead, he analyses the adoption debate in order to understand its effect on Swedish views on race and the definition of who is and who can be Swedish. The book's stated purpose is echoed in its main hypothesis, which is that the 1960s debate marked a turning point in the perception and understanding of race and racial relations in Sweden, which by then was still a predominately "white" country. It marked the transition from the biological racial thinking that underlay the modern Swedish welfare state to